

HALUK İNANICI
Atina'yı Farklı Gezmek

© 2023 İletişim Yayınları

ISBN-13: 978-975-05-3510-9
© 2023 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)
1. BASKI 2023, İstanbul

EDİTÖR Berkay Üzüm
KAPAK VE GENEL TASARIM Suat Aysu
FOTOĞRAFLAR Haluk İnanıcı

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HALUK İNANICI
**Atina'yı
Farklı Gezmek**

Önsöz

Bazı şehirler vardır, bir kere gezmekle yetinilmez. Daha ayrılırken söz verirsiniz yeniden gelmeye. Atina o şehirlerden biridir, hatta daha fazlasıdır benim için. Bugüne kadar öğrendiğimiz ne kadar felsefi, politik, edebi kavram varsa onların ilk defa sistematik bütünlüğe kavuştuğu dünyanın merkezidir. Eğer Aiskhylos, Euripides, Sofokles olmasaydı Shakespeare de olmazdı. Isonomia (yasa önünde eşitlik), demokrasi kavramları bu şehirde agoraların, stoaların sütunları arasında cereyan eden tartışmalarda doğmuştur. Tragedya adını bu şehirde almıştır. Bildiğimiz ne kadar antik tiyatro oyunu varsa ilk kez bu şehirdeki Dionysos Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir. Bilim ilk defa Aristoteles'in sistematik düşüncesiyle burada kavramlaşmaya başlamıştır.

İnsanlığın kendini mitolojiden kurtarmaya çalışan düşünce serüveni Milet'ten, Kroton'dan, Elea'dan sonra; *insan merkezli Sofist düşünce* ile, Aydınlanma Çağı'na daha iki bin yıl

varken Yunan topraklarında şekillenir ve Atina'da hayat bulur. Serüven bu kez de mutlak bilgi olmayacağını, bilginin göreliliğini ortaya koyan Sokrates'in sorgulama yöntemiyle, Sofistlerle kendine yol arar ve nihayet Aristoteles ve Platon'la sistematik felsefeye dönüşür. Tüm bu düşünce tarihinine, ticaretin gelişmesiyle ortaya çıkan tüccar sınıfı ve emekçi kesimlerin; mitik, aristokratik yapılar karşı mücadelesi ve eşitlik arayışı yön verir. Bu nedenle eşitsizlikçi düşüncelerin temsilcileri Sokrates, Platon, Aristoteles bile bu mücadeleden kendilerine düşen payı alacaklardır.

Düşünme serüveni Helenistik Dönem'de Stoa Okulu ve Şüphecilerle yoluna devam eder. Bilge insan tipinin filozofa dönüşmesi sürecinde Milet'ten, Güney İtalya'dan (Elea, Kroton) sonra Atina yeni entelektüel merkez olur.

Akropolis'ten Likavittos Tepesi.

Mısır, Mezopotamya, Anadolu, Girit kültürlerini sentezleme başarısı gösteren Atina; eski İyon, Helen, Helenistik kültürünün temsilcisi olarak bize yemeğinden müziğine kadar tarihin derinliklerinden gelen bir damak zevki sunar, armonisiyle kulaklarımızı zenginleştirir. Balık başka türlü pişirilir, kalamar dolma farklı yapılır; saganakisi, suvlakisi insana parmaklarını yedirir. Anadolu'dan aldığı renkler de, *baklavasta*, *revanide*, *karpuzide yogurtta* olduğu gibi müşterek 5.000 kelimedede gösterir kendini. Bir Yunan sırası geldiğinde "sıra mu" (benim sıram) der, mendile mandilo der. Anadolu'da da neredeyse tüm balık isimleri Rumcadır. Evet Rum Romalı demektir ama, bugünün Yunanistan'ı, Doğu Roma İmparatorluğu'nun da temsilcisi olma iddiasındadır. Bir anlamda kültürel düzeyde doğrudur da bu. Yunanların ve Türklerin müziklerini de ayırmak kolay değildir. Bin yıla yakın çatışmalar-uzlaşmalar sürecinde oluşan, bir ucu kadim İran'a diğer ucu Anadolu uygarlıklarına dayanan kültür kaynaşması kendi öğelerine nasıl bölünebilir ki? Bir şarkı dinlersiniz "Aaa! Bizden almışlar," dersiniz; bizim onlardan aldığımız çıkar ortaya. Ya da tersi... İki halkın geçmişlerinde, yaşadıkları topraklardan koparılmalarının acısı, kendini buzukide dile gelen Rembetiko ezgileriyle gösterir.

Doğal olarak böyle bir kültürün merkezi biraz farklı gezilir. Neredeyse her köşede hafızanızı

canlandıran imgelerle karşılaşsınız. Son Bizans İmparatoru İstanbullu Konstantin'in heykelini görürsünüz bir yerde, durup düşünme ihtiyacı hissedersiniz. Perikles'in heykeline tesadüf edersiniz bir caddenin kenarında, ben bu miğferi geriye yaslanmış general başını tanıyorum, üstelik demokrasi bu insanla anılıyordu dersiniz. Rastgele dolaşırken okursunuz Foça, İzmir, Rumeli, Trabzon, Sürmeli isimli sokak levhalarını. Benaki Müzesi'nde Benaki'nin Osmanlı olarak doğduğunu öğrenir, içindeki eski eşyaları görünce hüzünlenirsiniz. Zappion ismini gördüğünüzde, İstanbul'da aynı isimli bir okul olduğu gelir aklınıza. AEK (İstanbul Atletik Birliği) ismini duyduğunuzda, bu ünlü spor kulübünün İstanbul, Beyoğlu'nda kurulan bir kulübün Mübadele'den sonra Atina'daki devamı olduğunu, adında hâlâ İstanbul ibaresini taşıdığını öğrenirsiniz. Eski dönemden kalan bir Atina müze-evine girersiniz; bu bir Safranbolu, Göynük, Birgi evi diyerek şaşırırsınız. Monastiraki'de bir müze-cami çıkar karşınıza aniden. Bir sokakta *Karamanli* isimli bir lokanta çarpar gözünüze. Bu Hıristiyan Türklerin ülkelerinden ayrılmak zorunda kaldıklarını, artık Yunan kültürüne dahil olduğunu biraz hüzünle hissedersiniz. Pire'yi gezerken "Paşa Limanı" tabelasının önünden geçersiniz. Ya da *Paşa Limanı* kelimesini bir şarkı içinde duyarsınız. Plaka'da bir tavernaya gidersiniz, "abdaliko", "çiftetelli", "kasabiko", "horon", "zeybetiko" isimlerini duyduğunuzda heyecanlanırsınız. Bir erkeğin ne kadar güzel oynayabileceğini görür de hayran kalırsınız. Dansın, müziğin, yemeğin nasıl iç içe geçtiğini, "parea" (dostlar) kültürünün, dışarıda tavernalarda dostlarla buluşmanın, yemek yemenin, müzik dinlemenin, dansın Yunan yaşama biçiminin kendisi olduğunu hissedersiniz de gıpta edersiniz... İşte böyle, dünyada eş benzeri olmayan nadide bir şehri hakkını vererek gezmek gerekir.

Yunanistan'a, adalarına ve Atina'ya yıllardır gidip geliyorum. 2017 yılında bir grup arkadaşımızla gitmiştik. Gezi Atina'da ikamet eden bir dostumuz tarafından detaylı planlanmıştı. Zamanımız sınırlıydı ve Markopoulo'dan Sounio'ya kadar sahil şeridi de geziye dahildi. Arada bir bağa gidip şarap fabrikasında tadım merasimine de katılacaktık. Yunan rehberimiz eşliğinde Akropolis'ten Keramikos'a doğru yürürken programda Antik Agora ve

Attalos Stoa'sının olmadığını öğrenince hem şaşırılmış hem de üzülmüştüm. Doğrusu program ne kadar sıkışık olursa olsun bunu aklıma getirememiştim.

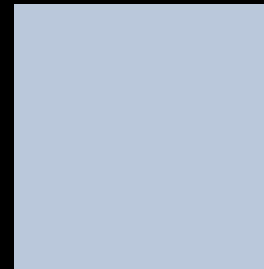
Oysa Stoa'da tüm arkadaşlarıma eski dönemlerde öğrencilere okutulduğu gibi Hesiodos'tan, Homeros'tan mısralar okuyacaktım. Bu eksikliği ancak sonraki gezilerimde giderme imkânı bulacaktım.

Atina'da o kadar çok görülecek, gezilecek yer var ki; ilk gidişlerde hakkını vererek gezmek oldukça zor. Yaklaşık 7000 yıllık tarihe dayanan bölgenin her köşesinden tarihî bir eser veya anı fıskırıyor. Daha Akropolis'e çıkarken kulaklarınıza Homeros'un, Hesiodos'un ilahileri dolmaya başlıyor. Tam yoruldum artık derken karşınıza ilgi bekleyen başka bir mekân çıkıyor. Dinlenmeliyim artık dediğinizde etrafa yayılmış tavernaların her an aklınızı çecek güzellikte yemekleriyle size baktığını fark ediyorsunuz. Eğer yaz döneminde gittiyseniz, turistlerin arasından kendinize yol açmak zorunda kalıyorsunuz.

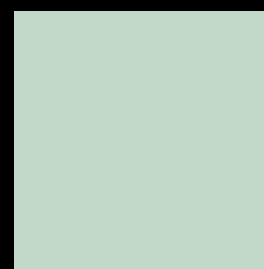
Size bu kitapta anlatmaya çalışacağım Atina, doğal olarak buraya sadece turistik amaçla gelenler dahil tüm gezginlerin merakını çekmeye çalışacak. Bir anlamda gezi, hem o nefis Yunan yemeklerinin tadına, hem de insanlık tarihinin geçmişine, demokrasinin çocukluk haline, Atina'nın görüp geçirdiklerine seyahat olacak. Tabii bugün dünyayı anlamak için farkında olarak veya olmadan kullandığımız kavramlarının ilk doğduğu yerleri de görmeyi ihmal etmeyeceğiz.

Hâsılı, bu gezi-kültür rehberini yazarken istedim ki, yemeğiyle, tarihî yapılarıyla, sanatçılarıyla, müziğiyle binlerce yılda ortaya çıkan bu ince kültür, gözlerimin ışığı ve duyu organları aracılığıyla okurun beynine aksın, onun merakını çeksin ve gezisine eşlik ederek ona bir farklılık yaşatsın; okura kendi güzergâhlarını ve gezisini oluşturmak için imkân sunsun. Umarım keyifle okunur ve gezilere eşlik eder.

Atina ve Akropolis

ATİNA VE AKROPOLİS

Bu Attika'da insan, her şeyin basit, sağlam, dengeli bir uyumu olduğunu sanır. Burada her şey soylu bir güzellik ve huzura sahiptir. Kuru, ince toprak, güzel Himittos ve Pendelis sırtları, gümüş yapraklı zeytin ağaçları, çileci ince servileri, taşın güneşteki çapkınca parıltıları ve hepsinin üstünde her şeyi giydirip soyan şeffaf, hafif, yalnızca ruhtan ibaret ışık.¹

NİKOS KAZANCAKİS

Atina'nın Kuruluşu ve Efsane Kralları

Araştırmacılar arasında Atina şehrinin Mısır'ın Sais kentinden gelen Kekrops tarafından kurulduğu ve yine Sais kentinin tanrıçası Neit ile Athena'nın aynı tanrıçalar olduğu görüşü kabul görüyor.² Kekrops normal bir insan gövdesine sahip olmakla birlikte ayak yerine yılan kuyruğuna sahiptir. Bu nedenle Kekrops'un topraktan geldiği söylencesine dayanarak Atinalıların topraktan çıkmış oluğu söylenir.³

Atina'nın bir diğer efsanevi kralı, Kekrops'un torunu olduğu rivayet edilen⁴ Theseus'tur.

Zeus ya da Poseidon, Atina Ulusal Arkeoloji Müzesi.

Efsaneye göre; babası Atina Kralı Aigeus'un Aithra ile birleşmesinden doğan Theseus⁵, tıpkı hayranı olduğu Herakles⁶ gibi Atina yolculuğunda karşısına çıkan tüm kötücül engelleri ortadan kaldırır. Nihayet babasının hüküm sürdüğü Atina'ya ulaşır. Ancak bu defa babasının birlikte yaşadığı büyücü Medea'nın düşmanlığıyla karşılaşır. Medea, Theseus'a Marathon Boğası'nı öldürmesi görevi verilmesi için kocasını ikna eder. Theseus boğayı mağlup eder, sonra da Apollon'a kurban olarak sunar. Medea'nın karşısına çıkardığı bu engeli aşan Theseus nihayet kendisini kılıcından tanıyan babasıyla kucaklaşır. Theseus'un yeni görevi ise efsanevi Girit boğası Minotaurus'un öldürülerek Atina'nın Minos'a verdiği haraca son verilmesidir. Theseus daha önce Herakles tarafından başarılmış bu görevden memnuniyet duyar. Boğayı öldürür ve babasının ölümüyle de Atina kralı olur. Theseus'un ayrıca Kentaurosulara (Atadamlar) ve Amazonlara karşı yürüttüğü savaşlar kahramanlık öyküleriyle doludur.⁷

Theseus tıpkı Herakles gibi büyük bir söylence kahramanı olsa da ona göre daha insancıl ve medenidir. Mitolojide Panathenaia Festivali'ni, demokrasiyi kurmak gibi büyük özellikler atfedilen bir kahraman olarak yer alır.⁸ Minos'un kızı Ariadne ile olan aşk macerası, birbirlerine kavuşmadan hüznle sona erecektir.

Pandion, Erechtheus, Aigeus de Atina'nın diğer efsanevi krallarıdır. Akropolis'te yaşadıkları ve bazılarının oraya gömüldüğü rivayet edilir.⁹

Geziye Başlarken

Atina'yı, insanlık tarihinin kavşak noktalarından birinde yer alan; demokrasinin çocukluk evresinin merkezi, tiyatrunun, felsefenin beşiği; taşın, toprağın dili olsa da konuşa denilecek türden kadim şehri gezmeye başlıyoruz.

Atina'ya son ziyaretimi ikiye ayırarak 2018 Mart ve Haziran aylarına yapıyorum planımı.¹⁰ Bu kez hakkında öğrendiklerimi gördüklerimle birleştireceğim.

Uçakla bir saatlik yolculuk sonunda Atina'ya iniyoruz. Metro ile Monastiraki'de kiraladığımız eve gidiyoruz. Bulmamız çok kolay oluyor. Evimizin balkonu Akropolis'e bakıyor. Hemen fincanlarımıza kahve koyup balkona çıkıyoruz. Gece, gündüz, her zaman seyre doyumlayan Akropolis'in, uzaktan da tüm heybetiyle görülen Tanrıça Athena'ya adanmış Partenon Tapınağı'nı izliyoruz bir süre.

